

Nota's studiedag groenplanning en – beheer 10/12

WORKSHOPS REEKS 1

Natuurvriendelijke tuinen: communicatie naar burgers (An-Katrien Cuypers, RL Rivierenland)

Autochtoon plantmateriaal:

- ['Plant van hier'](#): hoe groot is het aanbod bij de kwekerijen? > weinig voorradig
- Als je voor stedelijk milieu 'autochtoon materiaal' aankoopt neem je misschien wel het geringe plantsoen in dat beter in natuurgebieden wordt aangeplant?
- Er wordt bv. aangehaald om 'autochtoon' plantmateriaal aan de kopen i.f.v. de sleedoornpag (dagvlinder). Misschien moet de gemeente eerst nagaan of de sleedoornpag al dan niet voorkomt in de gemeente (aangrenzende gemeenten) alvorens echt voor het autochtoon plantmateriaal te gaan in het stedelijk milieu?
- Via www.waarnemingen.be is de aanwezigheid van soorten binnen een gemeente gemakkelijk op te zoeken.

Ecologische tuinen:

- In tuinen worden planten te veel 'ad hoc' gekozen. Het totaalplaatje is belangrijk. Er dient ook gekeken te worden naar gelaagdheid > natuurstreefbeeld opmaken voor tuinen.
- Er zou een beheerplan voor tuinen moeten worden opgemaakt.
- Er zijn te veel aparte tuinen > tuinen zouden samen een 'natuurlijk geheel' moeten vormen.
- Voorbeeldproject site in Vilvoorde (220 wooneenheden): ieder wooneenheid krijgt een kleine 'intensieve zone' met bv. gazon of moestuin aan. Alle andere groen is publieke zone dat extensief beheerd wordt en waarvoor een natuurbeheerplan wordt opgemaakt.
- Ecologisch beheer betekent niet 'alles spontaan laten verwilderen'.
- De meeste tuin-/landschapsarchitecten hebben te weinig kennis van ecologie > toch wordt er in de huidige opleidingen veel rond ecologie gedoceerd.
- Het probleem ligt ook bij de burger > de meeste mensen willen geen 'ecologische tuin', wel hetzelfde wat de buurman heeft > er is nog veel sensibilisatie nodig alhoewel vele instanties al meer dan 20 jaar over 'ecologisch tuinieren' sensibiliseren: VELT, publicaties provincies, VMM...
- Er is ook sensibilisatie nodig wat het 'bemesten' van grasland/gazon betreft > je krijgt een veel grotere variatie in kruiden zoals o.a. klavers > deze vegetaties zijn veel beter bestand tegen lange droge periodes
=> 'Droogte' aangrijpen om een ander verhaal te brengen.
- De VMM heeft momenteel een goede website: <https://www.vmm.be/mijn-gifvrije-tuin/>
- Ook de 'Tuinwijzer' van de provincie is een aanrader: https://www.provincieantwerpen.be/content/dam/provant/dlm/dmn/natuur-en-landschap/biodiversiteit/tips-voor-je-tuin/Tuin-Wijzer_tg_tcm7-174870.pdf
- Jaarlijks organiseert de VLAM (Vlaams Centrum voor Agro- & visserijmarketing) een wedstrijd voor de mooist aangelegde tuinen. De VMM heeft een aanvraag ingediend of hier ook een categorie 'Ecologische tuinen' kon worden toegevoegd > dit werd geweigerd. Misschien kunnen andere instanties zoals provincies hier ook wat druk op leggen?

Klimaatopwarming:

- In kader van de 'klimaatopwarming' worden ook meer en meer exoten aangeplant. In Leuven worden de laatste jaren veel *Ginkgo biloba* (Japanse notenboom) en *Liquidambar styraciflua* (Amberboom) aangeplant binnen het stadsbeeld.
- Misschien moet je eerder eens in de warmere buurlanden gaan kijken (bv. Zuid-Frankrijk) wat daar van nature groeit?

Sensibilisatie/participatie:

- Sensibilisatie > tijd geven aan mensen om aan nieuwe ideeën te wennen.
- De gemeente heeft een voorbeeldrol te vervullen.
- Het is ook belangrijk om bij gemeentelijke werken de burgers hiervan op de hoogte te brengen of een participatieproces op te starten.
- Bij een herinrichting van de 'spoorwegberm' in Kontich ging een participatieproces van 2 jaar vooraf aan de werken.
- Ook tijdens de werkzaamheden dient ook gecommuniceerd te worden (infoborden op site, website, gemeenteblad...).
- Er zullen altijd 'klagers' zijn > veel besturen willen deze tevreden stellen door onnodige opruim/beheerwerken op het terrein te laten uitvoeren.

Wetgeving/beleid:

- Bouwkavels: bomen staan meestal al niet op het grondplan ingetekend.
- Bomen op kavels weinig beschermd > kapvergunningen worden nog veel te snel goedgekeurd.
- Bij de geringste gebreken aan bomen worden al kapvergunningen aangevraagd > d.m.v. een VTA (visuele boomveiligheidscontrole) kan dit al deels voorkomen worden.
> verwijderen dood hout/snoei is vaak voldoende.
- De gemeente Schoten heeft een raamcontract met aannemers om hulp te bieden bij het bomenbeheer in private tuinen.
- De gemeente Kontich biedt haar burgers een subsidie van 70€ aan voor de bestrijding van nesten van de eikenprocessierups > zo kent de gemeente ook de verspreiding van de nesten binnen haar grondgebied op privéterrein.
- In een wijk in Turnhout werd 100 000 € ingezet om haarden van eikenprocessierupsen te bestrijden (rupsen plukken, spuiten...).
> Wordt dit geld niet beter besteed om de wijk meer 'ecologisch' in te richten zodat er minder kans op plagen zijn in de toekomst? Door een meer ecologische inrichting vergroot het leefgebied van vogels en andere predatoren op de eikenprocessierups.
- Moeten eikenprocessierupsen altijd bestreden worden? Eventueel enkel op plaatsen waar veel betreding is. In bossen worden zelden eikenprocessierupsen aangetroffen. Er zijn beduidend meer nesten op bemeste plaatsen: bomen aan randen van akkers, waterpartijen...
- In kader van waterberging worden in heel wat plannen de aanleg van 'wadi's' opgelegd. Er wordt hier nog veel te oncreatief mee omgesprongen > rampvoorbeelden! Vaak gewoon een put met een overloop.
- In het wettelijk kader van woonparkgebieden wordt beschreven hoe de woning EN het groen eruit moet zien. Er worden hier nog steeds geen geïntegreerde plannen voor opgemaakt.
- Omgevingsvergunningen > het is aan gemeenten om deze te verstrengen om groen en bomen beter te beschermen.

Kansen voor ontharding (Maarten Pluym, RL Voorkempen)

Maarten heeft het project met GruunRant voorgesteld en toonde voorbeeldprojecten. Daarna was er ruimte voor uitwisseling.

Voorbeeldprojecten:

- Parking bedrijventerrein Merksem
- 2 scholen in Schoten
- Overgedimensioneerde straten Wijnegem

Vragen en opmerkingen:

- Het meest gehoorde argument om NIET te ontharden is het verdwijnen van parkeerplaatsen argument.
- Wie betaalt de ontharding?
 - Als het privaat is (vb. oprit): burger onthardt (eigen kosten), gemeente voorziet parkeerplaats op straat
 - In het kader van rioleringsprojecten worden die parkeerplaatsen, mits toestemming van de burger, soms ineens aangepakt. Maar de burger kiest meestal om de parkeerplaats te behouden.
 - Soms opgeven naar burgers toe, we leggen een halfdoorlatend voetpad aan.
 - Container steenpuin plaatsen: wat kost dat voor een gemeente? Voor particulieren kan je dat moeilijk doen, dan ga je in concurrentie met de bedrijven?
- Verharding voortuinen is vergunningsplichtig, maar zelfs als je ingrijpt gebeurt er vaak niks mee. Het bestuur gaat er vaak niet in mee.
- Voorstel (RL): verkavelaar betaalt aan fonds voor verharding en de gemeente gebruikt dat geld om te ontharden. Hierover wordt nagedacht in Schilde
 - Maar projectontwikkelaars rekenen die prijzen door aan kopers?
 - Bijbouwen moet nog kunnen, maar er mag geen verharding meer bij komen. Dat heeft zijn prijs.
- Bedenkingen bij 'halfdoorlatende materialen'
 - Sommige 'onthardingsprojecten' zijn een maat voor niets. Verwijst naar project waar oorspronkelijk vrij veel groen voorzien was, maar na 'participatieronde' bleef enkel de aanleg in doorlaatbare materialen aan. De burgers hebben hier dan uiteindelijk voor gekozen
 - Halfdoorlatende materialen lossen het probleem van verhitting niet op
 - Doorlatende klinkers slibben op den duur ook dicht. Wat is de duurzaamheid van dit soort oplossingen?
 - Fundering is ook belangrijk. Als de bovenlaag doorlatend is, brengt het niet op als het onderliggende niets door laat.
- Discussie over participatie
 - Hoe ver ga je daar in?
 - Wanneer laat je de wens van je burgers voor gaan op de mening van de expert?
- Rol van de overheid?
 - Overheid moet mee sturen, bewust maken, goede voorbeelden geven
 - Regelgeving naar bouwen toe (in bouwcode/stedenbouwkundige verordening of RUP)

- Artikels voorzien voor in het gemeentebblad. Sensibilisatie is nodig, mensen zien er nog niet genoeg het belang van in.
- Stelling: de gemeente heeft te weinig middelen om te ontharden
 - Beslissingen worden vaak genomen zonder dat de middelen mee komen, dat werkt niet.
 - Het mag eigenlijk niet kunnen dat dergelijke verhardingen nog worden toegelaten door het bestuur.

Invasieve exoten in het vizier (Mieke Hoogewijs, Provincie Antwerpen)

Overzicht van wetgeving:

- EU verordening van kracht vanaf 1 januari 2015. Deze is direct bindend en dynamisch (kan worden aangevuld met nieuwe soorten). Opdeling volgens terrestrische planten, water-/oeverplanten, zoogdieren, reptielen/amfibieën, vogels, invertebraten. Het is belangrijk om snel actie te ondernemen, het onder controle houden van een soort is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen overheden, terreineigenaars en –beheerders.
 - Soortenbesluit: implementatie EU lijsten. Overzicht op Ecopedia, technisch vademecum
 - Decreet samenwerkingsakkoord: samenwerking Belgisch niveau/centrale discussie over aanpak in België
 - Nieuw in Verzameldecreet (art. 51): een eigenaar van privéterrein kan verplicht worden om mee te werken aan bestrijding > enkel wanneer er schriftelijke toestemming werd gevraagd én wanneer er een beheerregeling bestaat (opgenomen in soortenbesluit: wat, hoe, wie aanpakken) + vormen van samenwerking beslissen (particulier beheert zelf of uitbesteden). Als eerste wordt er een beheerregeling gestart voor waterplanten (voorzetten huidige werking & aanpak), nadien voor de stierkikker.
- ⇒ Mieke stelde een overzichtstabel samen van welke soorten in welke lijsten voorkomen, toegevoegd in bijlage.

Andere relevante soorten:

- Harmonia (meest volledige, soms niet in technisch vademecum opgenomen doordat het zo gebiedspecifiek is => code volgens impact & verspreiding)
- Waarschuwingssysteem
- EU project Alterias: overgangsregeling handel/verkoop planten EU verordening => consensus met kwekers welke soorten die wel/niet verkocht worden

Extra info:

1. [Ecopedia](#): info over de soort, aanpak & voorbeelden van beheer (kaart projecten). Er wordt geregeld nieuwe kennis opgeladen.
2. Nieuwsbrief [exotennet](#)
3. [Waarnemingen.be/exoten](#): waarschuwingssysteem, registratie/screening op grondgebied van vb. gemeente. Rapportage van INBO aan Europa. Screening kan per locatie/perimeter of per soort. Het is ook gemakkelijk om zelf gegevens te registreren.
 - Herkenningsfiche
 - Verspreidingskaart: na beheer is het mogelijk om in de opmerkingen " plant verwijderd" te zetten, dit blijft in het systeem voor controle voor de jaren nadien (checken of het beheer nut heeft gehad)
 - Meldingen krijgen: info over invoegen anderen vb. melding over soort op grondgebied

Drietrapsaanpak

1. Preventie: niet aanplanten,
⇒ Belang screening invasieve exoten bij nieuwe beplantingen in gemeente
Vb. In aanbestedingen aandacht op vestigen criteria aankoopgids provincie ("(sterk) afgeraden soorten", ruimer dan EU), in bouwvoorschriften => dynamische EU lijst dus updates nodig
2. Snel opsporen en ingrijpen: snelheid aanpak van belang,
3. Beheren en terugdringen

Vragen/discussie:

- Aanbevelingen vb. “klimaatbestendig groen”, “bijvriendelijke planten” steeds screenen op aanwezigheid invasieve exoten. Vb. klimplanten gevelgroen maar uitheems is niet altijd invasief!
- Belang regelmatig informeren van particulieren, tuinaannemers. vb. bij verkoop perceel/verkavelen over besmette grond door Japanse duizendknoop informeren: gazonbeheer (uitgraven) of doorgeven aan grondverwerking OVAM.
- Elke grondeigenaar moet zorgen dat de soort niet verder kan verspreiden vb. inwoners => informeren maar niet verplichten. Enkel mogelijk bij toelating en beheerregeling
- Bij sommige soorten: beter afblijven zodat ze niet verder verspreiden
- Japanse duizendknoop vb. op gewestwegen, fietsostrades: Ingerasterde delen zodat de maaimachine daar niet passeert. Soms is het beter om er af te blijven zodat het niet verspreid wordt want bij maaien kan de groei gestimuleerd worden => gerichte aanpak/gecontroleerde maai (frequent en beheersbaar, niet verder verspreiden). Soms is het zelfs beter om vervuilde grond ter plekke te hergebruiken (manueel verwijderen en probleem niet naar andere plek afvoeren, wortelstokken laten zitten) & te checken volgend jaar of er nieuwe zijn.
- Langs waterlopen: riet selectief voordeel op duizendknoop, meer evenwicht riet & duizendknoop
- De provincie test nieuwe methodieken samen met INBO (vb. elektriciteit Lier) en informeert zodat de correcte info doorgeven wordt aan burgers & lokale besturen
- Budget beheerskosten kan oplopen => ambitieniveau verschillend per soort
- Informeren burgers & kritische aanpak gemeentelijk groen! => vermijden verspreiden naar natuurgebieden
- Maatwerk per soort & omgeving is noodzakelijk
- Nieuwe versie provinciale aankoopgids is in aanmaak

Je kan [Mieke](#) of [Cel Natuur en Landschap](#) altijd contacteren bij vragen of om kennis & ervaringen te delen vb. eigen groendomeinen, informeren buurgemeente.

Meer groen in de publieke ruimte (Peter Vandyck, VVOG)

- Houdt rekening met voldoende ondergronds volume vooral bij bomen in de straat. Ook al plant je bomen van 1^e grootte aan maar zet je ze in een te klein plantgat waarbij de wortels niet kunnen uitbreiden, dan zullen ze nooit uitgroeien tot mooie gezonde grote bomen.
- Kies ook voor robuuste of grotere plantmaten in plantsoenen op bijvoorbeeld hoeken en waar mensen al snel de kortste weg kiezen doorheen het plantvak om af te snijden. Je kunt ook de randen dichter aanplanten om dit te voorkomen en de plantafstanden in het midden van het plantvak ruimer nemen.
- Wees kritisch als je een grondplan van een architect krijgt met bomen erop waarvan de kruinen aangeduid zijn met cirkels van 2-3 meter diameter. Zijn dit dan heel kleine bomen zoals bolbomen (welke we liever niet aanplanten)? Het is dan beter om te kiezen voor minder bomen maar wel grotere formaten. En als dit niet kan omwille van omgevingsfactoren dan moet of het plan aangepast worden of naar ander groen worden gezocht, want anders krijg je een rij brandhout i.p.v. laanbomen.
- Kies groen ook i.f.v. het beheer. Op lastige of onveilige plaatsen is het beter om minder arbeidsintensieve beplanting te plaatsen voor de groenarbeiders.
- Kies groen op basis van functionaliteit en niet alleen omwille van de sierwaarde. De sierwaarde is vaak maar heel kort (bloesem 2 weken, bessen een aantal weken en herfstverkleuring 1 maand), de rest van het jaar is de vorm te zien. Dus beter een mooie functionele plant voor het overgrote deel van het jaar, dan een mooie plant die niet in de omgeving past en uit de vorm gesnoeid moet worden (misvormd).

Kritische opmerkingen vanuit het publiek:

- Grote bomen nabij of in private tuinen moet wél blijven worden gestimuleerd omwille van schaduw. Het is vaak een kleine groep mensen die hard roepen, maar er zijn ook veel voorstanders en die merken al op dat we steeds vaker de schaduw nodig gaan hebben in hete zomers. Ook de nieuwe BEN-woningen zijn gebaat bij beschaduwing omdat warmte uit die woningen heel moeilijk eruit te krijgen is.
- Het idee van Peter ("natuur hoort buiten de stad") werd niet positief ontvangen en stond in groot contrast met de vorige presentaties en de visie van de provincie. Op plaatsen waar juist bloembakken staan omdat er weinig ruimte is, is een kans om natuur als stapsteen in de stad te brengen. Omvormen van cultuurplanten naar natuurlijke beplanting moest een open keuze blijven en liefst gestimuleerd worden. Er was duidelijk sprake van een verschillende visie.
- Plannen van architecten met weinig aandacht voor kwalitatieve openbare ruimten door iedereen een tuin te geven, vonden meerdere gemeenten ook niet meer van deze tijd en zij waren van mening dat daar creatief mee omgesprongen moest worden door vb. eerder op de hoeken een extra bouwlaag toe te voegen voor meer gemeenschappelijk groen dan alles dicht te bouwen.
- Er moet meer gesensibiliseerd worden i.p.v. inwoners altijd maar hun zin te geven of voor de gemakkelijkste weg te kiezen op vlak van groenonderhoud en groenkeuze.

WORKSHOPS REEKS 2

Restplekjes: kansen voor meer groen in de gemeente (Daan Janssens, RL Kleine en Grote Nete)

In Vlaanderen staan we voor een grote uitdaging: 7.3ha ruimte-inname/dag en extra versnelling sinds start betonstop

De "Ladder van Lansink" voor afvalbeheer zou toegepast moeten worden op open ruimte: benutten, hergebruiken, recycleren/geen nieuwe open ruimte => ontsnipperen & verdichten

PILOOTPROJECT "kansenkavel 2020":

Welke strategische plaatsen moeten we bewaren voor open ruimte? Sommige percelen zijn de laatste kans om open ruimte/verbinding te vrijwaren. Is er eventueel een functiewijziging nodig? Kansen optimaal benutten, zelfs tot op perceelsniveau.

Stappen:

SDG > strategische visie gemeente (open ruimte, trage wegen, mobiliteit) > GIS-lagen: welke potentie ligt er bij welke ruimte en wie is eigenaar (kerkfabriek, privé, semipubliek)? > onderhandelen over publieke functie

vb. Geel: lob-systeem, vertrekpunten vanuit centrum voor bereiken open ruimte/groen

vb. Visie Nijlen: "de maximale ruimte-inname is bereikt", hoe stoppen met verharding en

welke consequenties heeft dit? Wat is de ruimtelijke visie voor de toekomst in Nijlen? Welke noden hebben de burgers? Wat is het ideale landschap?

=> Methodologie uitwerken zodat deze later verspreid kan worden

PROJECT "buitengewone plekjes"

Onderbenutte plekjes die multifunctioneel ingevuld zouden kunnen worden:

- ecologische verbinding (KLE belang voor biodiversiteit)
- gezondheid
- recreatie
- bestuiving: belang tiny forests, rekening houden met "hunger gaps" bij plantsoenering voor stimulatie wilde bestuiving
- CO2 captatie: bomen op vrijstaande plek meer opslag dan soortgenoten in boscontext, geen nutriëntenconcurrentie
- biodiversiteit
- Waterberging/infiltratie vb. extra functies toevoegen aan overstromingsgebied Beerse

Toepassingen: tiny forests/natuuroase/snoezelbos, voedselbosje met eetbare planten (buurt betrekken, eigen ecosysteem in evenwicht), buurtboomgaarden, speelbossen, trage wegen, zwerfruimte/verrommeling tegengaan, andere functies kapelletjes

Belang participatie: sociale cohesie, wat ziet burger als toekomstbeeld?

Praktijkvoorbeelden:

- Dessel: ruimte rond kapelletjes restaureren en plantsoenen aanpakken. Buurt betrekken, fietstocht, linken andere functies vb. Educatief groen/bijenhôtel bij school
- Retie: verloederd speelterrein met kapotte dennen. Nieuw ontwerp door betrekken nieuwe wijken, combineren functies en doelgroepen: speelinfrastructuur, nieuwe aanplantingen/"wilde natuur" in woonwijk, eetbaar groen, zitbanken. De gemeente neemt het beheer/onderhoud op zich
- Kasterlee: minder vlotte participatie, houtkanten & fruitbomen => 1/jaar snoeien, veel gemeenten nog weinig vertrouwd met fruitbomen
- Geel: samentuin maar geen coaching, geen ontwerp

Naar een duurzaam laanbomenbeheer in uw gemeente (Regionaal Landschap De Voorkempen)

Kevin stelt het bomenbeheerplan van Brasschaat voor.

Start met verhaaltje: *“Gust werkt al 40 jaar voor groendienst, kent alles, maar Gust gaat bijna met pensioen en Gust is de enige die weet wat er moet gebeuren. Schepen Jos: mega enthousiast en wil overal bomen.”*

⇒ Clou: Een bomenbeheerplan is een noodzakelijk tool voor een duurzaam toekomstig beheer. Aan de slag gaan met bomen zorgt dat er heel veel verschillende beleidsdomeinen binnen een gemeente samen komt: economie, natuur, wonen, infrastructuur

Waarom dit plan? Om in het belang van de gemeente en plichtsbewust te handelen & een visie uit te zetten voor de toekomst. In het geval van Brasschaat werd gekozen om et bomenplan als een natuurbeheerplan op te maken dat geldt voor 24 jaar. De kosten voor toekomstig beheer kunnen beperkt worden door efficiëntiewinst en het geeft ook een ruggensteun voor de groendienst; geen kapvergunning meer nodig van ANB. De langetermijnvisie zorgt er voor dat er al geweten is wanneer welke dreef aan vervanging toe is. Zo'n plan kan ook een weerwoord voor inwoners bieden.

Ecosysteemdiensten (ESD) worden opgelijst: klimaatregulatie, hydrologische processen, Vb. ecosysteemdiensten van een beuk van 100cm zijn veel hoger dan van een beuk van 20cm diameter, meer koolstof opslag;

In Brasschaat zijn 34.091bomen geïnventariseerd. In Brasschaat kon het bomenplan als een natuurbeheerplan opgevat worden omdat er delen in het gebied als vleermuishabitat konden geselecteerd worden.

Opbouw van het natuurbeheerplan:

- Verkenningsnota: hier wordt de ambitie van de gemeente uitgesproken en onderzocht wat kan
- Inventarisatie
- Doel en visie
- Beheermaatregelen
- Monitoring

Het is veel werk om alle bomen in te geven, dat gebeurde door RL en stagairs van RL en moest op 3 maanden af zijn.

Ook boom-technische parameters werden ingegeven, en ook ESD, natuur en erfgoedwaarden

Doelstelling en visie werden door een 1-mansstudiebureau opgemaakt.

Studiebureau ontwikkelde een scoresysteem per ecosysteemdienst en zo kunnen de ESD mee opgenomen worden.

Alle gekende waarnemingen van vleermuizen zijn ook meegenomen.

Ook erfgoed is meegenomen: dreven die reeds ten tijde van Ferraris op de kaart stonden

Opstellen van basisprincipe: duurzame groene infrastructuur, veiligheid en organiseerbaarheid

Thematisch: natuur en biodiversiteit, leefkwaliteit, erfgoed, biomassa

Het nieuwe gemeentehuis wordt op biomassa van laanbomen verwarmd

#basisprincipes per traject met aantal parameters

Per straat wordt er een fiche opgesteld (500-tal straten)

500 verschillende fiches: onmogelijk om van buiten te leren; hoe kan dat op een beheerbare manier voorgesteld worden?

⇒ Hier werd voor het beheerplatform **DIPLA** gekozen, een digitaal platform dat gemeenteweerschrijdend gebruikt wordt.

Om al deze bomen in DIPLA te kunnen ingeven moest er nagedacht worden rond standaardisatie van beheer; om zo ook efficiëntie te vergroten. Elke boom staat afzonderlijk ingegeven in DIPLA.

Het beheersschema zegt wanneer welke actie per boom moet uitgevoerd worden

Het DIPLA -systeem genereert een melding van welke acties er moeten genomen worden.

Gestandaardiseerd denken is moeilijk maar zou efficiëntiewinst moeten opleveren

Leeftijd van de bomen wordt ook meegenomen

Er wordt gewerkt met verschillende werkschema's (jonge aanplant, gevaarlijke bomen,) en aan elke boom hangt een werkschema

De hoofdreden voor Brasschaat voor de opmaak van dit plan was het feit dat ze niet telkens opnieuw een kapvergunning dienden aan te vragen bij ANB.

Volgens Kevin zou elke gemeente zou een bomenbeheerplan moeten hebben en een digitaal platform is daar een belangrijke tool bij.

Het natuurbeheerplan is een officieel document en kan niet zomaar gewijzigd worden tenzij je naar ANB gaat om een afwijking aan te vragen.

Voor elke straat werd er een visie opgemaakt. Daarbinnen is een kader ontwikkeld en binnen dit kader kan je werken. Maar er is een zekere flexibiliteit om bijvoorbeeld soorten te kiezen binnen het afgesproken kader.

VRAAG: Zijn nutsleidingen ook mee opgenomen in de databank? > De leidingen zitten er niet mee in; maar het aspect van nutvoorzieningen zit wel mee in de visie. Als er voor gekozen is om bomen oud te laten worden dan moet er ook met de nutsleidingen rekening gehouden worden. Wat met rioleringen? > Die straatproblemen kunnen wel mee opgenomen worden in het plan.

Er wordt in een kader gewerkt en daar zit ook basiskwaliteit bij. Er kan ook opgenomen worden dat er voor bepaalde heraanleg van straten zaken of principes moeten meegenomen worden. Beheertrajecten: binnen bepaald traject een kader voorzien waarbinnen je wel flexibel kan werken

Noodkappingen mogen natuurlijk wel, er moet wel een burgemeester-besluit opgemaakt worden; enkel bij acuut gevaar... Op de website van ANB staat duidelijk wat je moet doen bij zo'n noodkapping.

Met een bomenplan kan je vooruitdenkend werken.

1,5 à 2 jaar moet er gerekend worden voor de opmaak van een natuurbeheerplan.

Dit is een type 2 natuurbeheerplan. Als gemeente moet je sowieso een type 2 opmaken en in dit geval kon dit door de opname van leefgebied voor vleermuizen, in dit geval krijgt Brasschaat slechts zeer beperkte subsidies voor een klein aantal natuurstreefbeelden.

VRAAG: Ligt de keuze van de boomsoort al vast? > Er werd een kader gekozen en daarbinnen is er wel nog vrijheid voor de gemeente: bepaalde soorten passen binnen het kader en dan kan je als gemeente nog steeds de mogelijkheid laten om bewoners of burgers inspraak te geven en ze te laten kiezen uit dit lijstje met soorten.

VRAAG: afspreken met andere gemeentes? > Zou eventueel wel gezamenlijk kunnen. Puur naar subsidies toe is er een voordeel om samen te werken met andere gemeentes.

Aantal stellingen:

1. Kunnen laanbomen ecosysteemdiensten leveren?
2. Welke meerwaarde zien jullie in een bomenbeheerplan van uw gemeente?
3. Welke efficiëntie winst zien jullie in bomenbeheerplan?
4. Een digitaal of analoog beheersysteem?

Visie, ook missing links, ook politiek heel belangrijk,

Edegem: kost wel geld om het op te maken, werken met een visie zal op termijn kostenbesparend werken

Mortsel werkt nu met raamcontract: goedkoper dan als er achterstallig beheer zou moeten uitgevoerd (1, 2 of 3 jaarlijkse snoei)

Boomverzorger zou kunnen adviseren omdat ze al heel veel kennis opgebouwd hebben.

Instrumenten voor duurzaam groenaanleg (David Bergen, Bergen boomverzorging)

Focus op woonparkgebied

- Nood aan geïntegreerd plan waar behalve de woning ook de tuin verder wordt uitgewerkt
- Op voorhand samenzitten met alle experts, inclusief tuinaanlegger, boomverzorger...
- 3 voorbeelden

Vragen en opmerkingen

- Is er een meerkost aan verbonden om van af het begin op die manier te werken? Of is het gewoon een kwestie van goed plannen?
> Een plan laten opmaken kost geld, maar je bespaart er achteraf wel kosten mee. Een goed doordachte tuin vergt veel minder onderhoud.
- Is dat ook van toepassing op kleine kavels > zeker wel
- Handhaving is een probleem. Boetes opleggen werkt niet. Als mensen een boom wegwillen, gaat die vaak ook weg. David verkiest creatieve oplossingen zoeken boven dingen opleggen.
- Reactie uit de zaal is dat dat niet voor de hand ligt > nochtans zijn er mooie voorbeelden; verwijst naar een vb uit centrum stad Antwerpen, waar een kapvergunning werd aangevraagd voor een grote kastanje die tegen de muur van de burens aanleunde. De burens hebben een tree-expert gevraagd, en er werd beslist om de boom te behouden en een opening in de muur te maken, zodat die niet omver geduwd zou worden.
Je moet vertrekken van de goede voorbeelden.
- Veel heeft te maken met gewoontes
- Bomen kappen om fietspad aan te leggen > bestek uitschrijven > er is gevraagd om de bomen te behouden
- De aannemer moet een tree-worker aanstellen om kapwerken te bekijken, maar er wordt geen plan van aanpak opgemaakt. Het is erg lastig om als tree-worker maatregelen te moeten gaan opleggen waar de aannemer daar niet op voorzien was.
Vb: van grondopslag langs aanleg fietspad: de bomen langs de straat zelf zijn van boombescherming voorzien, maar er is grond gestort en een bosje in een zijstraat en er wordt daar ook materiaal tegen de bomen gestapeld. Die bomen lopen ook (in het begin onzichtbare) schade op (wortelsterfte door zuurstoftekort), maar die zijn niet mee in het plan van aanpak opgenomen. Aannemers staan daar niet bij stil. Dit had op voorhand besproken kunnen worden.
- Voor kwaliteit in het project zijn studies op voorhand, controle en begeleiding belangrijk.

Hoe kan je dat als gemeente dan beter organiseren?

- Meer opvolgen, ter plaatse gaan kijken, er OP VOORHAND goed over nadenken. Waar wil je naartoe, wat zijn de mogelijkheden?
- Standaardbestek 250: daar staat al heel veel in
- 'Low impact adviseur': iemand die van bij het begin bij het overleg betrokken is, en expertise heeft over hoe je omgaat met groen.
- Aannemers zijn soms blij dat er iemand advies geeft/ dat er een plan van aanpak besproken kan worden
- Als er pas na het bestek wordt samengezeten, werkt dat tegen – moet mee in het bestek staan

- Heel belangrijk om mee op te volgen vanuit de gemeente zelf - al is en blijft handhaving niet voor de hand liggen. Soms is het nodig om werken stil te leggen

Ervaring met opleggen van boetes wanneer aannemers het bestek niet opvolgen?

- Projectbegeleiding doet Bergen Boomverzorging meer voor particulieren en projectontwikkelaars
- Boomwaardebepaling

Wat met schade die pas jaren later wordt vastgesteld, bv door bronbemaling?

- Vandaar het belang van de voorstudie?
- Vanaf wanneer kan je een boomverzorgingsplan opleggen? Moet je dan eerst een waardebeoordeling gaan doen? Enige waardebeoordeling die we hebben is die van VVOG. Schade onder de grond wordt niet ingeschat. Bergen boomverzorging heeft daar een eigen systeem voor, maar er is geen wettelijke basis.
- Je kan eventueel in RO code dingen opleggen.

Pesticidenvrij onkruid beheren (Adelheid Vanhille, VMM)

Discussie:

- Een goed ontwerp is belangrijk, beter onkruid voorkomen dan het moeten bestrijden.
- Het is natuurlijk niet mogelijk om het hele openbare domein op korte termijn te herinrichten.
- Begraafplaatsen en sportterreinen blijven de grote pijnpunten.
- Voor deze plaatsen worden de meeste afwijkingen tot spuiten nog aangevraagd.
- Geen 'afwijkingen' meer mogelijk maken is de enige manier om het gebruik van pesticiden een halt toe te roepen.
- Er worden ook heel wat pesticiden gebruikt voor de bestrijding van invasieve exoten en eikenprocessierupsen.
- Soms is het vanuit de milieudienst nog heel moeilijk om 'volledig pesticidenvrij' verkocht te krijgen bij de groendienst.
- In sommige gemeenten is het nog 'dweilen met de kraan open' en wordt er toch nog gespoten op moeilijk te beheren plekken.
- In veel gemeenten wil de politiek niet mee. Misschien beter ook schepenen uitnodigen voor studiedagen?
 - De VMM heeft in samenwerking met de sportsector reeds een infomoment voor schepenen georganiseerd: er was geen opkomst/interesse.
- Er wordt door groendiensten aangekaart dat mechanische bestrijdingsmaatregelen veel werkuren vergen, ze moeten zeer vaak toegepast worden om enig resultaat te boeken, hierdoor wordt de toepassing ook heel duur.
 - VMM: om een goed resultaat te bekomen dienen de verschillende mechanische bestrijdingsmaatregelen afwisselend gebruikt te worden.
 - Het is ook belangrijk dat de werknemers de machines goed kennen en correct gebruiken.
- Vormingen fytolicensie voor openbare besturen worden vaak georganiseerd door de grote spelers zoals BASF en Bayer > hier wordt nooit iets verteld over de schadelijke gevolgen van de pesticiden op het milieu.
- Er is ook helemaal geen controle op de openbare besturen moesten ze onwettig pesticiden gebruiken of foutieve gegevens doorgeven aan VMM voor hun jaarlijkse rapportage.
- De lokale toezichthouders kunnen een PV opmaken bij onwettig gebruik van pesticiden maar deze worden meestal geseponneerd.
- Een sensibilisatie van de burger is belangrijk: alles kan niet 'onkruidvrij en kraaknet' zijn, er is een mentaliteitsverandering nodig > lange termijn.

Op de website van de VMM staat heel wat interessante informatie i.v.m. het pesticidenvrij inrichten/beheren van de openbare ruimte: <https://www.vmm.be/publicaties/pesticidenvrij-ontwerpen>

Ook de verbruiksgegevens per gemeente kunnen geraadpleegd worden:

<https://www.zonderisgezonder.be/openbare-diensten/gebruiksgegevens-steden-en-gemeenten>

WORKSHOPS REEKS 3

Groen voor de toekomst (Karolien Devriendt, Bosgroep Antwerpen Noord)

Groen staat onder druk door hittestress, droogte, etc.

Verskillende profielen zijn binnen een gemeente nodig: beleid & beheer moeten samen tot actie komen om zo problemen & frustraties bij uitvoering te vermijden.

- ⇒ Dit wordt gefaciliteerd door een groenplan/-visie: nog te weinig steden & gemeentes hebben dit effectief: Inventarisatie bomen & groen > beheer & onderhoud > uitbreiden met beperkt oppervlakte/wat ombouwen voor meer ruimte te creëren? Grotere ruimtes voorzien voor bomen & compenseren in kwaliteit dan kwantiteit (vb. toekomstbomen)

Hoe beheersbaar & betaalbaar houden?

Door het uitwerken van beheersysteem DIPLA = "lege doos" waar je inventaris uit GIS kan insteken en een beheerschema in kan uitwerken.

- vb. laanbomenbeheer Brasschaat & Kapellen: voor elke geïnventariseerde boom werd er een beheervisie/beheerschema opgemaakt

Voordelen: standaardisatie van algemeen beheer, in programma toekomst boom plannen (water, ondersteuning weg, snoeibeurt, beheersschema voor onderhoud) => op jaarbasis planning voorzien (veiligheidscontrole, onderhoudssnoei, nieuwe aanplant, etc.) = dynamisch, flexibel, begroting aan linken.

Nadeel: zelf beheer invullen, RL vullen deze doos met standaardplannen (fruitbomen, laanbomen, etc.). Je gaat er zo ver in als je als gemeente wil (vb. ook maaibeurten) Standaardisatie om zo overzichtelijk te houden.

Kleinschalig groen

Grootschalig groen wordt beheerd door ANB, RL, bosgroepen, natuurland, bos+, etc.

"vanaf 10m, gelaagdheid" = bos, bomenrij is geen bos

Maar hoe houdt je kleinschalig groen betaalbaar in onderhoud? Belang visie op groen

- vb. stad Aalst – natuur plek in de stad geven: soortenrijk grasland => kostenbesparing: beheer, afvoer. bloembollen => afrijpen dus minder maaien. Graspaadje wel maaien, dat inwoners beheer aantoon. Begraafplaatsen ongerepter laten
vb. Schoten "begraafpark" i.p.v. plaats, robuustere vaste planten die beheerskosten verlagen, communicatie inwoners over impact bijen

- ⇒ Dit heeft tijd & evenwicht nodig, bestuur duidelijk maken dat je iedereen niet meekrijgt.
vb. geen kleinere plantvakken, sensibilisatie grasmaaien

Kleinschalig groen: subsidies Natuur in je buurt, lokale vergroening

LT vs. quick wins

LT visie maar ook verwijzen naar quick wins met maatwerk: snelle resultaten, goed resultaat zal er voor zorgen dat bestuur & inwoners extra mee zijn, creativiteit nodig vb. communicatie aalbare & nuttige soorten (bijen & vogels), linken aan zaken waar mensen zich iets bij kunnen voorstellen vb. eikenprocessierups: mezen, insecten, bolgewassen.

- Vbn. Aartselaar: rond bomengroepen gras laten staan waar er vb. minder bespeling is. Belang draagvlak & mentaliteit vanuit gemeente zodat repliek tegen klachten vb. rusthuis: door vershraling is de kwaliteit zichtbaar verbeterd.

Mono vs. menging:

Belang kwaliteit boven kwantiteit! Menging (soort, gelaagdheid, etc.): weerbaarheid & functies klimaat. Durf mengen!

Soortenkeuze

Best inheems, autochtoon & "plant van hier" maar boomkwekerijen kunnen niet altijd volgen. Keuze moet afhankelijk zijn van bestemming: natuurgebied altijd wel inheems. In steden moeten soms wel cultuurvariëteit, selecteren om in te zetten op bepaalde locaties & omstandigheden, wel checken extra voordelen vb. nectar. Belang niet invasief!

Bomenplantacties

Belang genoeg plek voorzien & juiste seizoen (korter plantseizoen) => niet laten verleiden tot plantacties op speciale dagen.

Tips voor toekomst:

- Peterschap (betrokkenheid) voor speelgroen/ tiny forests (opgelet beschermde dure naam dus ANB introduceerde term "kleine wildernis")
- Natuurbegraafplaatsen
- Geboortebossen
- Linken functies: vb. Zoersel: nieuwe infrastructuur voor technische diensten, regenwater opgevangen door wadi's naar natuurgebied en speelgroen => Win win!

Boscompensatie: bijdrage voor compensatie vragen bij kappen

De gemeente koopt zelf grond en betaalt dit met geld van compensatie = terugverdienen (vb. Gent) Aankopen van gronden (voor vb. natuurreservaat of bebossing) mogelijk met subsidies van ANB

Samenwerking partners:

Doe beroep op RL'en en bosgroepen: theoretische kennis

Schoten - raamcontract onderhoud om kappen tegen te gaan. Vaak wens tot kappen door onwetendheid. Inwoner kan intekenen en tegen een verminderde prijs beroep doen op boomverzorger (veel tussenstappen onderhoud & veiligheid) => bomenbestand langer behouden.

Bosrandenacties: woonbossengrond => gemeente moet juridisch optreden.

Inwoners kunnen tegen verlaagde prijs bosrandpakketten aankopen (bomen & struiken)

Loket onderhoud buitengebied (Ilse Ideler, voor Vlaams overleg Regionale landschappen)

Ilse schets eerst het breder verhaal van de regionale landschappen.

RL zijn vzw's: met meerdere instanties in de raad van bestuur: provincie, gemeentes, wildbeheereenheden.... Ze hebben een neutrale positie. Elk RL heeft zijn eigen streekkarakter
Ook gezondheid is nieuwe link in de werking. Vertoeven op het platteland en de natuur verhogen weerstand

LOB: In Limburg zijn ze al lang met deze werking bezig, maar toen onder de naam van "parkrangers". Het gaat over beheer, het structurele beheer van de KLE's.

Wat is typisch voor LOB?

- Inventaris
- De opmaak van een beheerplan (ook van hoogstamboomgaarden en houtkanten)
- Coördinatie/begeleiding uitvoering

Het moet niet altijd a, b en c zijn. Gemeentes kunnen zelf kiezen waarvoor ze een extra overeenkomst met een RL afsluiten.

Vervolgens wordt een promotiefilmpje over de parkrangers getoond. De subsidie liep tot 2019 en de bedoeling was om met dit filmpje in de verf te zetten hoe belangrijk deze werking van parkrangers eigenlijk wel is. Subsidie kwam van LSN geld van sluiting van de mijnen en zo. Deze subsidie waren altijd projectmatig. Nu is er structurele financiering voorzien.

Samen met sociale economie, maar dat hoeft niet: kan ook met landbouwers of gespecialiseerde mensen.

Het idee kwam om kleine gemeente met hoge werk- en planlast te ontzorgen. Vaak verliep het onderhoud ad hoc en regulier beheer niet altijd goed.

Vb. er wordt een nieuw park aangelegd, maar geen goed onderhoud. Hoe langer je wacht hoe groter de kosten van onderhoud en beheer.

Veel MA wilden wel, maar hebben tijd tekort en dit betert ook niet door veranderende omstandigheden. Ook meer trage wegen, mountainbikers, ... er komt steeds meer bij, ook sledehonden....Tiny forest, ... maar dit alles moet ook allemaal beheerd worden.

Voordelen LOB:

- gepland werken, zowel wat werk als kosten betreft;
 - zorgt voor tijds winst
 - werken vanuit een bredere visie: integraal werken en ontzorgen van gemeentes
 - ook onderhoud van de wandelpadden: belevingsvolheid, erfgoed, vleermuizen, biodiversiteit, linken aan KLE's
- ⇒ RL bieden modules aan binnen het LOB: laanbomen, berm, houtkanten, met verschillende fases

Door op een grotere schaal te werken is er efficiëntie winst over de gemeentegrenzen heen
"Ge zijt maar zo sterk als uw zwakste schakel"

Wie zijn de geschikte uitvoerders: verhaal van maatwerk, streekkarakter, in Bocholt zijn er 200km houtkanten die eigendom zijn van de gemeente en die allemaal moeten beheerd worden.

Opmaak van een plan: inventarisatie die al rekening houdt met het beheer,
Visie op beheer afhankelijk van streefbeeld anders voor vleermuizen dan voor weidevogels.
En na visie kan er gepland worden afhankelijk van het gewenste streefbeeld.
Dipla wordt gebruikt als digitale tool
Gekoppeld aan smartphones, lerend systeem met feedback zodat de planning kan geoptimaliseerd worden.

16RL in Vlaanderen en ze willen allemaal een LOB opmaken.
In de Voerstreek wordt het onderhoud door landbouwers gedaan
Het gaat niet alleen over recreatie en biodiversiteit, maar ook erfgoedsites, sport (Vlaanderen) minder goed onderhouden nu.
Ruiterpaden worden nu apart onderhouden

Toerist komt naar Limburg voor het mooie landschap en niet voor de industrie van Tessenderlo en het is dus belangrijk dat het landschap goed onderhouden wordt.

De uitvoering op het terrein is het belangrijkste: kosten voor regie en uitvoering

- regisseurs: neutrale regisseurs tussen landbouw en natuur
- Maatwerk per gemeente: elke gemeente is anders (kleine parkjes, kapstoksoorten, geboortebossen, begraafplaatsen,)
- Maak zichtbaar: persartikeltjes

Kostprijs voor LOB: 3RL in Limburg:

1 miljoen euro per jaar (590.000euro) waarvan de verdeling van de kosten er als volgt uit ziet:
60% provincie
40% verdeeld over 42 gemeentes
? Vlaamse ondersteuning

Voor de prov. Antwerpen moet het kader nog uitgewerkt worden.

Vragen:

- Alles wat te maken heeft met groene infrastructuur zou kunnen opgenomen worden in het LOB
- Inrichtingsplan en aanleg doen RL ook
- De regie en overzicht door RL is heel belangrijk
- Gemeente kan via samenwerkingsovereenkomst werken.
- Grote natuurbeheerplannen worden door studie bureaus opgemaakt.
- In Limburg moet de provincieraad nog bevestigen en dan worden er met de gemeentes nieuwe overeenkomsten gemaakt.
- Essen: veel ruilverkavelingswegen
- Beheerplannen rond houtkanten zijn goedgekeurd door de landbouwers.
- Verjongingsbeheer van houtkanten

Lessen getrokken uit 2Bconnect: Meer biodiversiteit op bedrijventerreinen (Jan van den Berghe)

- Er zijn goede ecologen nodig die de taal van bedrijfsleiders spreken
- Belang van mogelijkheid “tijdelijke natuur”: vroeger werden terreinen gemaaid, omdat bedrijven wilden vermijden dat ze de gronden niet meer verder mogen ontwikkelen als daar natuur op ontstaan is.

Vragen en opmerkingen

- Wordt dit systeem van tijdelijke natuur ook aanraden voor gemeenten? > Systeem is nu bijgewerkt, wetenschappelijk beter onderbouwd.
- Is één bedrijfsterrein vergelijkbaar met een wijk?
> nee, een wijk is te groot.
- Bedrijven zijn enthousiast, er zijn Interreg en Europese subsidies maar eigenlijk kan het ook gewoon een vorm van ‘greenwashing’ zijn. Moeten zij bepaalde garanties geven?
 - Dat blijkt goed mee te vallen, de meerderheid was daar mee bezig. Er worden contracten afgesloten voor beheer.
 - Greenwashing is te negatief. Ja ze doen het allemaal voor hun imago, maar in praktijk wordt biodiversiteit toch ook meer ‘common sense’
- Zijn er bedrijven op jullie grondgebied die zoiets (willen) doen?
 - Olen: heeft inderdaad een aantal bedrijven doorverwezen naar 2B connect
- Idee: raamovereenkomst met een aantal adviseurs waarbij je aan bedrijven een halve dag (400 euro) gratis advies aanbiedt. Daar kan je eventueel ook actie aan koppelen (vb. zet minstens een bijenhotel). Dit kan bedrijven motiveren om die eerste stap te zetten.
 - Kan je budget niet besteden aan sensibilisering? Bedrijven hebben geld genoeg?
 - Ze hebben geld, maar toch zetten ze zelden die eerste stap zonder ‘aanmoediging’
- Kontich: is i.h.k.v. project rond de oude spoorwegberm, aangrenzende bedrijven gaan aanspreken i.v.m. gezamenlijk groenscherm. Respons was heel positief. Het groenscherm wordt bekostigd door gemeenten. Coniferen bij bedrijven ineens afgebroken met aannemer van gemeenten; budget voor onderhoud coniferen is nu besteed aan nieuw groenscherm bedrijf.
- Tip: samenaankoop hagen en groen voor groenschermen
- Vb. elk bedrijf heeft eigen gazononderhoud. Vervang dat door samenaankoop met ecologisch maaibeheer = goedkoper en beter voor de natuur. Kleine dingen kunnen grote impact hebben.
- Bedrijven krijg je niet naar een infovergadering, dat werkt echt niet, je moet er echt naar toe gaan.
- Het is een goed plan om zo veel mogelijk bedrijven te betrekken, maar als je een aantal stapstenen hebt waar het echt goed gaat, is dat OK. Ze hoeven niet allemaal mee te doen. Kwaliteit is belangrijker dan kwantiteit.
- Beheerplannen zijn belangrijk, maar ook belang van professionele communicatie naar de burger